

FORTUNA DEL LLIBRE DE *VITIIS ET VIRTUTIBUS* DE GUILLEM PERALDUS ENTRE ELS SEGLES XIII I XV. BIOGRAFIA I OBRES

JOSEP BRUGADA I GUTIÉRREZ-RAVÉ

Institut d'Estudis Gironins

Resum

Al segle XIII i per la gran influència i prestigi dels estudis de teologia de la Universitat de París, tant els menorets franciscans com els frares predicadors, decidiren que els batxillers (*bacchalaurei*) més avançats freqüentessin aquesta universitat a fi i efecte d'obtenir els corresponents doctorats i les corresponents càtedres universitàries. Aquest va ser el cas del frare predicador Guillelmus Peraldus. Peraldus, després del periple parisenc, retorna "*sine gradu*" a la seva seu conventual, on sembla que ja l'any 1236 havia escrit una *Summa de vitiis et virtutibus*, tractat de vicis i virtuts que va ser escrit en dues parts.

Paraules clau

Guillelmus Peraldus, Universitat de París, *Summae*, tradició manuscrita, predicadors, moralistes catalans, vicis i virtuts.

Abstract

In the thirteenth century and due to the great influence and prestige of theological studies at the University of Paris, both the Menorets Franciscan and the Friar Preachers decided that the best and more capable bachelors (baccalaureus formatus) had to attend the University of Paris in order to obtain the relevant and corresponding doctoral university chair. This was the case of the friar preacher Guillelmus Peraldus.

After his Parisian tour, Peraldus returned "sine gradu" to his convent where it seems that in 1236 he had already written Summa de vitiis et virtutibus, a treaty on the vices and virtues in two parts.

Key words

Guillelmus Peraldus, University of Paris, Summae, manuscript tradition, Preachers, catalan moralists, vices and virtues.

És ben palmari que durant l'edat mitjana el plagi, els manlleus, les còpies, les interpolacions de textos, les traduccions totals o parcials, les influències mútues entre els autors, la còpia de manuscrits i la ulterior tradició escrita que se'n derivà va ser una pràctica normalitzada entre els autors. ¿Podem, però, parlar d'autors *stricto sensu* a l'edat mitjana tenint en compte que els textos es podien divulgar de manera anònima, sota noms falsament atribuïts, i que els manuscrits es podien acabar divulgant parcialment o fragmentària des del moment que se separaven del *codex optimus*? Un autor, des que –per la raó que fos– es desprenia del seu manuscrit original, ja no exercia cap control del que podia esdevenir amb el seu contingut, i el text podia patir tota mena de corrupcions de les interpolacions dels copistes; els textos medievals patien transformacions, retalls, lapsus, mutilacions o simplement eren adaptats segons l'ús que se'ls volgués donar.¹ El professor Carlo Delcorno, a mode d'exemple, quant a interpolacions, adaptacions i/o lapsus en la transmissió dels còdexs manuscrits a l'edat mitjana ens fa la reflexió següent: pensem només en quin va ser el resultat i la tradició manuscrita de les diverses traduccions i adaptacions de la Bíblia a la llengua vulgar toscana.²

En l'època del desenvolupament cultural escolàstic (entre els segles XII i XIV) els deixebles copiaven i/o parafrasejaven allò que havien apuntat els mestres; els mestres ampliaven allò que havien desenvolupat els seus antecessors. Els antecessors havien copiat o s'havien inspirat en les lectures dels clàssics, *auctoritates*; Sèneca, Terenci, Ciceró, Quintilià, Cassiodor, Macrobi, Lucreci, Lucà, Juvenal, dels pares de l'Església, sant Agustí, sant Bonaventura, sant Bernat, Gregori, Jeroni, etc. Els esquemes i els diversos arguments filosòfics, literaris o teològics es transmetien a través de l'escriptura entre els universitaris, entre els teòlegs conventuals o entre els clergues que elaboraven els respectius sermons. Val a dir que en la cultura escolàstica hi va haver una gran transmissió, podríem dir-ne important “intertextualitat” tant de coneixements com de citacions, “és prou sabut” –afirma el Dr. Albert G. Hauf– “que en els textos medievals les citacions s'enllacen una a l'altra

¹ Vegeu DUVAL, Frédéric, *Lectures françaises de la fin du moyen âge*, pàg. 56, 2007, París-Ginebra; DELCORNO, Carlo, *La tradizione delle "Vite dei Santi Padri"*, 2000, Venècia.

² LEONARDI, L. *I volgarizzamenti italiani della Bibbia (sec. XIII-XIV). Status quaestionis e prospettive per un repertorio* (pàg. 837-844), in “Melanges de l'Ecole Française de Rome. Moyen Age”, 105, 1993.

com les cireres”.³ Moltes obres escrites originàriament en llengua llatina es divulgaven igualment ací i allà, totalment o parcial en la llengua de l'Església, però també és veritat que d'algunes obres considerades vitals i importants per a la recta formació moral del cristià, a partir del segle XIII, se'n van fer, tanmateix, múltiples traduccions i adaptacions a les llengües vulgars. Alguns d'aquests reculls, anomenats ja d'ençà del segle XII *Summes*, conjunts sistemàtics i complets –d'ambició totalitzadora– dedicats a la formació dels clergues i dels confessors, van tenir una extraordinària difusió.

*“C'est pour faire face à cette situation que divers auteurs se préoccupent dans les dernières années du XIIe, siècle et au début du XIIIe siècle de composer des recueils d'un volume modeste qui apporteront aux confesseurs les connaissances nécessaires à l'exercice de leur ministère et les conseils pratiques sur la manière de s'y comporter. [...] Ainsi prend naissance un nouveau genre de littérature théologique et canoniques à la fois, qui se développera pendant plusieurs siècles. [...] ouvrages d'intention essentiellement pratique, manuels d'instruction ou guides si l'on veut, conçus pour donner au prêtre les directives qui lui sont nécessaires pour administrer dignement le sacrement de Pénitence et metre le fidèle dans les dispositions voulues pour bien le recevoir.”*⁴

Sens dubte, aquesta podria ser –més que menys– la fortuna de la *Summa de viciis et virtutibus* del frare predicador Guillaume Peyraut (Guillelmus Peraldus). Segons el Dr. Francesc Josep Gómez, Peraldus escriví primerament la *Summa vitiorum* (a. 1236?) i, segonament, escriví la *Summa de virtutum* (a. 1248), les quals pocs anys més tard, circularen refoses en manuscrits d'un sol volum amb diversos títols. L'*Opera prima* de Peraldus va ser coneguda preeminentment amb el títol al·ludit, *Summa de viciis et virtutis*.⁵ La primera part d'aquesta obra moral –pel que sembla– circulava ja entre els ordes de predicadors d'ençà de l'any 1236, com ulteriorment va ser també el cas de la *Summa vitiorum* del franciscà francès Jean de la Rochelle (1200-1245) i de la

³ HAUF, Albert G. *D'Eiximenis a Sor Isabel de Villena. Aportació a l'estudi de la nostra cultura medieval*, pàg. 111, Barcelona, 1990.

⁴ MICHAUD-QUANTIN, Pierre, *Sommes de casuistiques et manuels de confession au moyen âge (XII-XVI siècles)*, pàg. 9, Montreal-Lovaina, 1962.

⁵ GÓMEZ MARTÍN, Francesc Josep, *El Tractat de les penes particulars d'infern* de Joan Pasqual, Estudi i edició crítica. Tesi doctoral, pàg.92, Universitat de Girona, 2013. També HAUF, Albert G., vegeu *supra*.

important *Summa Teològica* de sant Tomàs d'Aquino de 1265.⁶ També amb la finalitat d'adoctrinar moralment el príncep, acabada ja l'any de 1280, el frare predicador, Frère Laurent ('frare Llorenç'), confessor de Felip III l'Ardit, amb la voluntat de sacsejar les consciències dels laics i a fi de provocar la seva confessió, va escriure un tractat de moral intitulat (Tractat) o *Livre des vices et des vertus*, més conegut a França com a *Somme le roi*. Aquest tractat, escrit a requeriment del rei, va ser ja originalment redactat en llengua vernacle i, curiosament, ben il·lustrat a fi i efecte de poder allisonar millor els laics. Posteriorment, la *Somme le Roi* va gaudir de gran fortuna i n'arribaren a circular uns cent manuscrits (molts en format de butxaca). La *Somme le Roi*, en l'apartat del tractat dels set pecats capitals i de les virtuts, beu d'una de les fonts més primigènies quant a tractats de moral, la *Summa* de Guillelmus Peraldus.⁷

Quan a la Universitat de París entorn de 1250 es custodiava a les seves biblioteques un miler de llibres, la *Summa* del dominic Guillem Peraldus hi constava i es divulgava ja entre les escoles escolàstiques conventuals del mateix segle. D'aquesta manera, doncs, el text de Peraldus, molt matinerament, formà part del cànion de *Summes* diverses de caràcter moral que es van escriure a finals del segle XII i en les primeres dècades del XIII. La situació de la universitat de París i de la ciutat era en la primera meitat del segle XIII un autèntic bullici d'universitaris, d'estudiants, d'aldarulls i de gatzares de naturalesa immoral de manera que aquest magma social, ben segur, va contribuir també al redactat de textos crítics i d'allisonament sobre el capteniment moral. Tot plegat –antecedents a banda– podria haver estat també una motivació perquè Guillelmus Peraldus hagués pres consciència de redactar la seva *Summa moralia* de vicis i virtuts. Vegem un exemple gràfic del que sostenim atenent el que havia escrit el benedictí Pierre de Celle sobre l'excés de llibertinatge que existia a la ciutat de París a l'època: "*O Parisius, quan idonea es ad capiendas*

⁶ SPENCER E. YOUNG, *Scholarly Community at the Early University of Paris, Theologians, Education and Society, 1215-1248*, pàg. 103, 174-175, Cambridge University Press, 2014. De Sant Tomàs es diu que en els seus escrits, particularment en la seva *Summa teològica*, el sant escrivia passatges sencers del Pseudo-Dionís o de Sant Agustí reproduïdes literalment mercès a la seva prodigiosa memòria i a la seva erudició. Vegeu RAMÍREZ, Santiago, fr. OP introducció general a la *Suma Teològica*, pàg.62-63, BAC, 1964.

⁷ DUVAL, *op. cit.* & *supra*. També LEURQUIN-LABIE, Anne-Françoise, "La misse en page du livre religieux XIIIe e XXe siècle, Études et rencontres. École Nationale des Chartes, núm. 13, 2004, Ginebra-París.

*ed decipiendas animas! I te retiacula vitiorum, in te malorum decipula in te sagitta infernum transfigit insipientium corda”.*⁸

Els germans Carreras i Artau, en la seva imprescindible *Historia de la filosofia espanyola*, escriuen el següent quant a la difusió del tomisme i de la moral que se'n derivà:

*“En los territorios de la Corona de Aragón el tomismo había llegado, al comenzar el siglo XIV, a un grado de difusión considerable, debido en gran parte a la labor docente de los lectores dominicos de filosofía i teología en el convento barcelonés de Santa Catalina. En tanto es así, que, cuando Arnaldo de Vilanova declaró la guerra al tomismo se halló enfrentado a un verdadero ejército, exercitus bicolor, es decir la orden de Predicadores, que en masa se aprestaba a la defensa de su gran Doctor. Los acuerdos del primer capítulo celebrado por la nueva provincia en 1309 en Zaragoza, acabaron de realizar la unidad doctrinal en el seno de la orden. De esta unificación cabe derivar dos consecuencias históricamente importantes: por una parte, la solidez y fuerza expansiva de su posición doctrinal defendida colectivamente por todos los miembros de una comunidad tan prestigiosa, que permitió a Nicolás Eymerich burlarse de las invectivas de los lulianos y de las acometidas del poder real; y por otra, la falta de mentalidades originales que sobre el acervo común de las doctrinas proyectaran Nuevos y personales puntos de vista.”*⁹

La *Summa de viciis et virtutibus* de Guillelmus Peraldus, la qual esdevindrà objecte de la nostra atenció, és, doncs, un text de caràcter moral concebut i escrit per un frare predicador format a la Universitat de París, el qual va ser escrit amb la intenció d'adoctrinar els frares conventuals de l'orde; manual per a ús, aprofitament i allionament de predicadors, clergues i confessors, “*the most widely transmitted medieval encyclopedia of moral concepts*”.¹⁰

⁸ “Oh París com ets propera a prendre i a equivocar les ànimes! En tu hom troba els atractius del vici, en tu la petja del mal, en tu la sageta de l'infern que trasbalsa el cor dels insensats.” Vegeu FÉRET, Pierre, Abbé, *La Faculté de Théologie de Paris au Moyen âge, et ses docteurs les plus célèbres*, París, 1894-1897, vol. I, pàg. 58.

⁹ CARRERAS I ARTAU, Tomàs i Joaquim, *Filosofia cristiana del segle XIII al XV*, pàg. 446-447, Edició facsímil, 2 vol., Barcelona-Girona, 2001.

¹⁰ Vegeu l'article de VERWEIJ, Michiel, “*Princely virtues or virtues for princes? William Peraldus and his «De eruditione principum»*”, pag. 51, a BEJCZY, István P., *Princely virtues in the middle ages*, Turnhout, Brepols, 2007.

El text de Guillaume Peyraut va ser copiat en el seu temps (segle XIII) totalment o parcialment pels seus contemporanis. Va ser divulgat fins i tot entre altres membres d'altres ordes religiosos, i la seva fortuna arribà a ser tan extensa que la seva influència –tal com apreciarem– es va estendre posteriorment per tot l'occident medieval com una immensa taca d'oli. De la *Summa de viciis et virtutis*, en determinades avinenteses, hom se'n serví, tot i que fragmentàriament. Quant a la còpia de manuscrits de la *Summa peraldiana* –per exemple– sabem que fra Antoni Anglade, del convent de predicadors d'Avinyó, aproximadament des de 1395 fins a 1415, va tenir com a tasca prioritària en el seu *scriptorium* la còpia de manuscrits. Dels quaranta-vuit autors de diversos manuscrits verificats en aquesta època a la biblioteca avinyonesa, hi consta també, entre altres manuscrits dels predicadors dominics més destacables, Bernard Gui, o Humbert de Romans, un manuscrit de Guillem Peraldus. També consten manuscrits totals o parcials de la *Summa peraldiana* a la biblioteca del convent de Saint Maximin a la Provença.¹¹

La influència dels textos moralitzadors que tindran una ulterior repercussió en els teòrics i escriptors de formació escolàstica, com fra Francesc Eiximenis i fra Vicent Ferrer, es remunta pel cap baix al segle XII. En la cultura teològica anglesa del segle XII, sorgida sobretot de l'excel·lència dels ensenyaments de la Universitat de París i dels principals *colleges* de les universitats d'Oxford i de Cambridge, afaiçonaren moralistes reputats com ara Tomas of Chobham, teòleg sorgit de les aules de París i posteriorment esdevingut sotsdiaca de la catedral de Salisbury, el qual escriví una *Summa confessorum* i *La Summa de Arte Predicandi*; Robert de Grosseteste amb el *Templum domini*, i el canceller de la Universitat de Cambridge, Richard of Wethringsette amb la *Summa 'Qui bene presunt'*. Tots ells es van avançar i van contribuir en el seu respectiu reialme a desbrossar el camí i van desenvolupar la fecunda literatura moral i mística de plantejaments escolàstics. Aquests textos, totalment o parcial, van divulgar els seus *exempla* i ensenyaments a altres textos i van revertir en autors dels ordes mendicants, com per exemple en el mateix Guillem Peraldus, l'obra del qual presenta influències de Pere Llombart, Guillem d'Auxerre i Pere el Cancellor. L'obra peraldiana repercutí

¹¹ Per a totes les referències vegeu, *Livres et bibliothèques*, Cahiers de Fanjeaux, vol. 31, especialment HUREL, Nathalie, "A propos de quelques manuscrits éliminés de la bibliothèque des Dominicains d'Avignon, (XIIIe-XVsiècle)", pàg. 417-440; MONTAGNES, Bernard, OP, "La bibliothèque de Saint-Maximin en 1508", pàg. 242-59, JULLIEN DE POMMEROL, M.H; "Les livres dans les dépouilles des prelates meridionaux", pàg. 285-314, 1996.

llavors en els ulteriors teòlegs de l'occident medieval. La finalitat, tal com assenyala Kemmler, era instruir moralment el baix clergat i, de retruc, el poble:

*“C’est de la conjugaison de ces trois puissantes forces –directives épiscopales, apostolat des Ordres Mendicants, activité intellectuelle des universités...– que sortit, dès la première moitié du XIIIe siècle, cette masse d’oeuvres latines dont plusieurs siècles continuèrent à s’inspirer, sous la diversité des genres, les buts immédiats, de moyens d’expression toutes ces oeuvres on en commun ce trait fondamental; le souci d’instruire, aussi complètement, mais surtout simplement que possible, le bas clergé et le peuple.”*¹²

La *Summa* de Guillelmus Peraldus, doncs (com altres), no sorgeix per generació espontània, val a dir que en tot l'occident medieval hi va haver des de principis del segle XII, un important substrat de *summes*; una sèrie de textos de caràcter místic i moral que amb un efecte dòmino s'anaren influenciant mútuament. Ja des de sant Agustí, alguns dels seus escrits que es van divulgar i es trobaven en els mateixos prestatges de les biblioteques pontificals, advertien severament entorn dels susdits comportaments morals; això és en obres com ara: *De pollutione nocturna*, *De bono conjugali*, *De nupciis*, *De concupiscencia*, *De adulterinis conjugiiis*; *De Sancta virginitate*, de Jacques de Benevent, OP; de sant Bonaventura el *Viridarium consolationis de virtutibus et viciis*; *De Querimonia et conflictu carnis et animae*, de Hildebert de Mans, proper a un manuscrit intitulat *Altercatio animae et corporis*, *Breviloquim de virtutibus*, de Joan de Galles, etc.¹³ Tanmateix, E.J. Arnoud, en el seu estudi sobre *Le Manuel des Péchés*, ('Manual sobre els pecats') del segle XIII, atribuït a l'anglès William Wadington, detecta ja –molt matinerament– la influència del text de Peraldus:

Une cunte encuntre euz ay troué
en une livre qu est apelez
'La Sume des vertuz et des pechiez' (ll. 281-2834)¹⁴

¹² KEMMLER, Fritz, "Exempla" in context. "A Historical and Critical Study of Robert Mannyng of Brunne's, "Handlyng Synne", Tübingen, 1984.

¹³ MONFRIN et alii, *op. cit & supra*.

¹⁴ ARNOULD, E.J., *Le Manuel des Péches*; Étude de littérature religieuse Anglo-Normande (XIIIe ème siècle), Paris, 1940.

GUILLEM PERALDUS, ASSAIG DE BIOGRAFIA

*“Guilhelmus Peraldus vir in scripturis faeris
studiosus & eruditus, atque in saecularibus
litteris maximè Philosophia Aristotelica fatis
egregiè doctus: ingenio promptes, eloquio
scholasticus, edidit preter caetera SERMONES”.*

Introitus, Edició dels Sermons, 1632

No sabem gaires aspectes de la vida del frare de l'orde dels dominics Guillaume Peyrault més enllà de les notícies que ens proporcionen els mateixos estudiosos de l'orde de predicadors, Antoine Touron del segle XVIII,¹⁵ Antoine Dondaine i Thomas Kaepelli OP i altres estudiosos francesos del segle XIX i XX.

El lloc originari de naixença de Guillem Peyrault l'hem de situar, segons Touron, en un burg per sota de Viena del Delfinat al reialme de França molt a principis del segle XIII, a l'indret de Perault: *“Il étoit natif d'un Bourg appelé Perault, sur le Rhône, au-dessus de Vienne en Dauffiné”*¹⁶ i l'obra *Viridarium consolationis de virtutibus et viciis* –segons Kaepelli– hauria nascut en algun indret de les terres del Departament de l'Ardèche, *“Ex loco dicto Peyraud”*.¹⁷

Nascut molt probablement a Peyraud, una vila avui molt petita del departament francès de l'Ardèche, (Peyraud < *Petra Alta*), Rhôna-Alps de la diòcesi de Vienne, Guillem Peraldus hi degué veure les primeres llums entorn de 1200, més aviat abans que després. Sembla que de la mà d'un dels deixebles de Domènec de Guzmán, fra Jordà de Saxònia¹⁸ i després del primer Capítular de l'orde a París, el dia de la Pentecosta, 17 de maig de 1220, fra Jordà incorporà Guillem Peraldus a l'orde.¹⁹ Mort el 1271, sabem que a la seva vellesa, entorn de l'any 1261, assolí el càrrec de prior del convent de predicadors de Lió.²⁰ Si aquesta data del naixement fos definitiva, Guillem

¹⁵ TOURON, Antoine, *Histoire des homes illustres de l'ordre de Saint Dominique*, París, 1743.

¹⁶ *Op. cit & supra*, pàg. 182.

¹⁷ Vegeu també PEYRAULT, Guillaume, in *Dictionnaire de Spiritualité*, vol. VI, París, 1967.

¹⁸ (Dasel 1176-costa de Síria 1237), Frare dominic successor l'any 1222 de Domènec de Guzmán, Mestre de l'Orde de Predicadors, és autor del *Libellus de principiis Ordinis Praedicatorum*.

¹⁹ Diversos autors OP, *Família dominicana*, pàg. 61, Editorial OPE, Caleruega, Burgos, 1983.

²⁰ GLORIEUX, Páleon, *La Faculté des Arts et ses maîtres aux XIIIe. siècle*, París, Sorbona, pàg. 174-175, 1971.

Peraldus hauria ingressat al convent de Lió amb vint anys –cosa perfectament factible– encara que val a dir que molts novicis hi entraven molt abans, amb catorze anys, per exemple. Probablement, després d'ingressar i obtenir un grau de batxiller (*baccalaureus formatus*) al convent de predicadors de Lió, va residir al convent de Saint-Jacques de París i va estudiar teologia a les aules de la prestigiosa universitat, “*Guillaume de Pérault sortait aussi de l'Université de Paris, (Jacques) Echard: «Verius censeo quod Parisiis vestem dominicanam induerit», et il unissait également dans une large mesure, pour les verses à pleins bords, la doctrine et la predication. En lui, l'orateur s'était illustré dans la chaire, avant que l'écrivain ne se rendit célèbre par les divers traités qu'il composa pour les princes, pour les fidèles et pour les religieux. Instruit à l'exemple de ses maîtres Dominique et Joudain de Saxe, Frère Guillaume ne cessa jamais, dit un contemporain, “de se faire tout à tous, aux clers de tout rang, aux personnes du monde de tout âge, de toute condition, de tout mérite et de toute dignité”*”.²¹ Per això, en alguna eventual circumstància, se'l conegué, o tanmateix se'l va confondre a la Gàl·lia, amb l'apel·latiu de Guillem de París. Per raons ignotes, Guillelmus Peraldus, no va obtenir cap grau a la dita universitat; per tant, esdevingué “*vir sine gradu*”. Ho remarcava Jean Gerson en la seva obra *Opera Omnia*:

“*Summam de viciis et virtutibus, cuis Autorem, dicit fuisse contemporaneum Guillelmus Parisiensis & Sancto Tomas, virum sine gradu, de conventu Praedicatorum Lugduniensi*”.²²

Peraldus hauria abraçat la fe a través de l'orde de predicadors de la mà de Renault de Saint Gilles i de Jourdain de Saxe i ingressaria ulteriorment al convent de predicadors de Lió –segons Gerson– vers l'any 1225 (?), “*Ord. Praed. Ingressus est probabiliter Lugduni*”.²³

Guillem Peraldus en els anys d'expansió de l'orde i en el moment que els capítols dominicans van decidir que els estudiants més avançats de l'orde haurien de freqüentar la universitat per tal que els seus membres poguessin

²¹ BERNARD, Eugène, *Les dominicains dans l'université de Paris, ou Le grand couvent des jacobins de la rue Saint-Jacques*, pàg., par l'abbé Eugène Bernard,... (1833-1893); editeur, E. de Soye, 1883, (París).

²² JOANNIS GERSONI, *Opera Omnia*, gersoniana, Opera dogmatica de Religione, pàg. 41, 1606.

²³ Vegeu DONDAINE, Antoine, *Guillaume Peyraut vie et oeuvres*, in *Archivium Fratrum Praedicatorum*, vol. XVIII, 1948. També KAEPELI, Thomas OP, *Scriptores Ordinis Praedicatorum Medii Aevi*, vol. II, pàg. 133-152, (Roma, 1970).

formar-se i, sobretot, participar en les *disputationes* de caràcter teològic, Peraldus fou encomanat a la Universitat de París tal vegada assolits ja els trenta anys. La presència dels ordes mendicants a la universitat esdevingué fonamental per als coneixements i per a la ulterior expansió de l'orde. Els predicadors, en virtut de la Butlla de Gregori IX al 1237, obtenen del canceller de la Universitat l'autorització d'establir una càtedra de teologia, no sense aixecar sorollosa polèmica entre els mestres seculars de la universitat; s'avançaren en la seva presència en la docta institució parisenca i en l'obtenció de doctorats en teologia. Tot i que alguns historiadors de l'orde anomenen i qualifiquen Peraldus de "doctor", no es constata documentalment ni en els annals de la Universitat de París, ni en cap altre document, que el predicador assolís aquest grau universitari, entre altres requisits, perquè calia almenys passar-se vuit anys en l'estudi universitari de teologia, tot i que en virtut de les obres que va escriure posteriorment, se'l conegué eventualment també com a Guillem de París o Guillem d'Alvèrnia.²⁴

Tot i que Guillem Peraldus havia estat deixeble de fra Reginald de París i aquest, alhora, deixeble directe de sant Domènec de Guzmán, Peraldus difícilment hauria pogut assolir el grau de doctor en teologia, malgrat que l'abat, Eugène Bernard, localitza "Guillaume de Pérault" a la il·lustre Universitat de París entremig d'altres doctors en teologia, mestres en arts o en medicina, entre ells, Humbert de Romans, Gerard de Franchet i el mateix Vincent de Beauvais, autor del monumental *Speculum maius*. El Papa Honori III, vers l'any 1220, es referí en una butlla als estudiants en sacra teologia de la Universitat de París, com a "fills de sant Domènec", entre ells, Guillem Peraldus.²⁵

²⁴ *Chartularium Universitatis Parisiensis*, H. Denifle i A. Chatelain (ed.) París 1891-1899, vol. I. ; reimp. Bruxelles, 1964:

- *Honorius III laudat magistros et scholares Parisienses ab eorum affectum erga fratres Praedicatorum Parisiis in sacra pagina studentes, eis que praedictos fratres iterum comendat, 1220 Februari 27, Viterbii. [...]* "Ut igitur sincerum affectum, quem ad predictos fratres habemus, plenius cognoscatis, universitatem vestram rogandam duximus et monendam per apostòlica scripta mandantes" (...) pàg. 95.

- *Jordanus magisteri gen. Fratrum Praedicatorum scribit Dianae multos scholarium Parisiensium Ordinem intrasse, 1224, post April, Parisiis, "Circa autem scolares satis prospere per Dei gratiam michi successit, quia Adventu Domine usque ad Pascha circiter XL novicii ordinem intraverunt, quorum plures fuerunt magistri, et alii convenienter litterati, et de multis aliis spem bonam habemus". (...), pàg. 106.*

- *Magister Jordanus sorore Dianae Bononiam circa receptionem scholarum Parisiensium in Ordine scribit et bonum statum conventus Parisiensis laudat. 1226 in fine Martii, Parisiis, [...]* "quomodo fratres nostri crescut numero et merito. Post introitum enim Nostrum Parisius infra quatuor septimanas XXI fratres intraverunt, intra quos erant sex magistri artium, et alii erant dioletarii et habiles ad ordinem competentes", pàg. 108.

²⁵ *Op. cit. & supra*. pàg. 96, "in sacra pagina studentes apud Parisinus".

Hom apunta que, pel cap baix, Peraldus hauria estat sufragani o administrador de la diòcesi de Lió abans de reincorporar-se definitivament a la vida conventual a Lió. L'escriptor francès Jean Gerson, en un dels seus textos *Opera Omnia*, comenta que Peraldus fou prelat del seu convent:

“Is est Guilielmus Peraldus Ordinis FF. Praedicatorum Lugdunensis non episcopus, ut quidam putant quia ab anno 1250 floruit, & anno 1275 decessit; quique etiam Sermonum plurium qui inter Guillelmi Parisiensis, Opera reperiuntur Autor est”.²⁶

Alguns autors apunten que Peraldus assolí l'arquebisbat de Lió, però això no consta explícitament en la documentació antiga de l'època ni en la posterior; per exemple, no es fa esment d'aquest aspecte biogràfic en el catàleg del segle XIII de l'inquisidor llenguadocià Bernard Gui. L'historiador dominic Antoine Dondaine, davant de la manca de documentació antiga, afirma de manera feaent que Guillem Peraldus no fou ni una cosa ni l'altra; ni fou sufragani de la diòcesi de Lió ni esdevingué arquebisbe, ni tanmateix penitencier del Papa com altres autors també assenyalen. El jesuïta Claude-François Menestrier, a les acaballes del segle XVII, 1696, per contra, a la seva *Histoire civile où consulaire de la ville de Lyon*, escriu que, arran d'haver-se produït la vacant en el bisbat de Lió que ostentava Felip de Savoia, es demanà al dominic Guillem Peraldus que assolís el càrrec de prelat elegit al lloc del bisbat de Lió.²⁷ Això s'hauria esdevingut molt abans de 1270:

“Ce Prince ne pris jamais d'autre titre que celui de “Prima sedis electus”, Prélat élu. Titre qu'il conserva treize ans entiers. C'est état Laïque qu'il retint dans la Prelature, l'obligea de choisir pour Chorêveque où pour Suffragant le Sçavant Guillaume Peraldus, Religieux Dominicain, qui exerça durant dix ans les fontions Épiscopales en cette Diocèse, & prit le titre d'Éveque de Lyon, qui est a la tête de ses ouvrages”.²⁸

²⁶ JOANNIS GERSONI, *op. cit.*, pàg. 41.

²⁷ Diu més o menys el mateix FÉRET, Pierre, Abbé, tot i que aquest autor apunta que no és pas cert que obtingués cap grau a la Facultat de Teologia de la Universitat de París. *Op. cit & supra*. pàg. 346-347.

²⁸ Obra impresa a Lió amb el vistiplau reial, 1696.

Així, doncs, pel que sembla, hom es va veure obligat a demanar a Guillelmus Peraldus que es fes càrrec de la diòcesi durant uns deu anys. Després del seu períple de formació universitària a París i després d'alguns viatges, segurament, pel regne de França,²⁹ Peraldus, com molts altres contemporanis i no contemporanis seus, com els nostrats Ramon Lull o Francesc Eiximenis posem per cas, retorna "*sine gradu*" a la seva seu conventual i es dedica a redactar la seva obra fins que amb els anys esdevé –com hem apuntat– prior del convent. ¿Quina edat devia tenir Peraldus quan deixa la Universitat de París i retorna a la seva seu conventual de Lió? Si el seu més important tractat de moral estava enllestit vers 1250, Peraldus podria haver retornat a Lió quan tenia entre 40 i 45 anys. Dels 40 o 45 als 70 o 75, a tot estirar, en aquest període de trenta o trenta-cinc anys tingué temps suficient per fer algun viatge per França, predicar, escriure les seves obres i –com apunten diversos autors– substituir el bisbe de Lió durant uns deu anys segons observen les cròniques del segle XVII.

El manuscrit de Valença que conté la *Summa*, de Peraldus, és el document més fidedigne a tenir en compte quant a saber la data de la mort del moralista. Aquest manuscrit, un dels més antics conservats, podria ser el còdex de la segona meitat del segle XIII, procedent de la ciutat de Valença i que correspondria al còdex adquirit per Francis Henry Egerton al segle XIX (manuscrit Egerton, 273, de la British Library). Tanmateix, quant a la relació del predicador amb el convent de Lió tampoc han quedat restes arqueològiques del túmul de Peraldus al recinte conventual lionès com tampoc documentació que ens pugui testificar i ens demostrï que el predicador morís precisament al convent que el va acollir durant molts anys. Val a dir que la documentació conventual lionesa va ser saquejada en temps dels hugonots. Tot fa pensar, doncs –segons que apunta Dondaine–, que el predicador, fent honor a la seva tasca de proselitisme, no va morir al recinte conventual de Lió; és molt probable que el seu decés es produís *in itinere*, lluny dels seus germans conventuals. Eugène Bernard, en la seva magna i interessant obra sobre el gran convent dels jacobins de París, insisteix a dir-nos que "*la fortune de ce Prêcheur est étrange*"; ara bé, insistia l'abat Bernard, la

²⁹ "One of the most influential of the early Dominicans was the Frenchman William Peraldus (Peyrault) as well as being an extremely energetic travelling preacher, wrote a *Summa on the Virtutes and Vices* that rapidly established itself as a standard textbook on Christian ethics. He also published a substantial collection of his sermons. Vegeu TUGWELL, Simon, pàg. 165.

seva existència no s'extingí pas per les obres que ens llegà i perquè esdevingué prior del convent de Lió. Conclou l'abat que en un dels manuscrits d'una obra de Guillem Peraldu, *De eruditione religiosorum*, ens deixa testimoni que “de la mateixa manera que escriví, així visqué”.³⁰ Antoine Touron afirma que la seva puresa de pensament el feren distingit al claustre, “où il fut regardé comme un model de régularité de modestie parmi les célèbres Predicateurs de son siècle, donc les peuples admiraient l'éloquence et les savants l'érudition”.³¹

Comptat i debatut, és a través de les obres que Peraldu ens va deixar escrites, les quals es van copiar i manipular extraordinàriament en els segles posteriors, que podem fer-nos una idea del renom cristià i humà d'aquest predicador dominic que ja en la seva vellesa no es conformà només amb l'activitat intel·lectual de la seva casa mare, sinó que degué de ser un esperit inquiet, de fermesa evangelitzadora, abrandat moralista. Peraldu predicà ací i allà amb la paraula, la ploma i l'exemple. Dodaine apunta que Peraldu “envellí corrent encara per les muntanyes a la recerca d'ànimes esgarriades”.³² Degué morir, doncs, vers l'any 1271 no sabem on. Jean Gerson en el text que hem citat anteriorment anava més enllà i apuntava que Guillem Peraldu va morir l'any 1275. Hauria viscut, doncs, *terminus post quem*, uns setanta-cinc anys.

GUILLELMUS PERALDUS, EL NOM DEL MORALISTA

En la llarga tradició manuscrita de la *Summa*, el cognom de Guillaume Peyraut apareix grafiat de moltes maneres: Peyrauld, Peyraut, Pérauld, Peiraut, Peyrauta, Peraldo, Perauto, Peraldi, Paraldu i Peraldu en la majoria de manuscrits llatins. Nosaltres utilitzarem la que parteix de la terminologia llatina per al cognom, és a dir, Guillelmus Peraldu (Guillem Peraldu), perquè aquesta ha estat l'escriptura més coneguda en la tradició manuscrita que va arribar en els territoris catalans i hispànics. La tradició manuscrita de la *Summa* sovint apareix amb el títol alterat. A vegades hom troba escrit *Summa de viciis et virtutes* i, d'altres, simplement amb el títol de *Tractat de virtuts* o bé *Summa de virtutibus et vitiis*, entre altres variants. Els qui el varen copiar, manipular, interpolar o simplement s'inspiraren en el tractat, el van plagiar o

³⁰ *Op. cit. & supra*, pàg. 113.

³¹ *Op. cit. & supra*, pàg. 182.

³² *Op. cit. & supra*.

el van adaptar, van escriure el títol i l'*incipit* a la seva conveniència i caprici, cosa que demostra que el tractat va ser un llibre pràctic al qual des del punt de vista de l'educació moral es va treure en el decurs dels segles un gran rendiment. No cal dir que, a més, els capítols s'estructuraren també a conveniència. Serveixi aquesta premissa que exposem per afirmar que el *còdex optimus*, ara com ara, no el podem fixar.

Un dels personatges contemporanis de Guillelmus Peraldus va ser el canonge i destacat teòleg moralista de la catedral d'Amiens, Étienne d'Avveville. Aquest canonge va posseir una important biblioteca de més de quaranta volums i, pel cap baix, va tenir deu còdexs de l'obra de Peraldus amb anotacions de la seva pròpia cal·ligrafia. D'Étienne d'Avveville sabem només que va ser canonge de la catedral d'Amiens i que, abans de la seva mort, el 1288, va llegar la seva biblioteca a la Universitat de París. Sabem de la seva copiosa biblioteca perquè els seus llibres van ser donats al Col·legi de la Sorbona i consten en una catalogació de l'any 1338. Entre altres obres de l'època, Avveville, fou comitent de quatre exemplars de la *Summa de vitiis* de Guillem Peraldus, dels quals se'n coneixen dos, un dels quals deuria ser instrument de treball personal del canonge capitular, donades les anotacions que conté. A més, de Peraldus, posseïa tres manuscrits dels sermons també farcits de notes marginals amb alguns aclariments conceptuals en llengua vernacle. Val a dir que els manuscrits de Peraldus que va manejar Étienne d'Avveville eren de copistes diferents.³³

El llibre fonamental de Guillem Peraldus, la *Summa*, va ser divulgat parcialment en alguns reculls miscel·lanis, tal com es pot comprovar en els reculls miscel·lanis que consten –per exemple– a la biblioteca papal avinyonesa o en els que s'han conservat de la British Library de Londres (*Theological tracts*, manuscrit que hom data de principis de l'any 1400).

Sigui com sigui, la tradició manuscrita de la dita *Summa* de Guillem Peraldus és impressionant; entre els manuscrits d'aquesta obra escampats arreu d'Europa i del món, podríem comptar-ne prop de cinc-cents, i si afegim els incunables i edicions en format de llibre, la suma total d'exemplars és fabulosa; això, a més de les altres obres que detalla Kaeppelli en la seva magna catalogació i a les quals també ens referirem.

Comptem, doncs, amb uns cinc-cents exemplars de la *Summa de viciis et virtutibus* distribuïts i conservats en les principals biblioteques europees.

³³ Vegeu MABILLE, Madeleine, "Les manuscrits d'Étienne d'Abbeville conservés à la Bibliothèque nationale de Paris" in *Bibliothèque de l'école des chartes*, 1974, pàg. 245-266, vol. 132.

L'obra en qüestió, *Summa de viciis et virtutibus*, es va començar a divulgar en el mateix segle en què va ser escrita. Segons Kaeppelli, l'obra ja era enllestida entre els anys 1249 i 1250; Spencer E. Young, va més enllà i afirma que el llibre ja circulava entre els ordes mendicants entorn de 1236. ¿L'hauria escrita Peraldus amb només trenta anys i escaig?

*“Of course, the University of Paris was not only the important center of research on the vices and some theologians were themselves influenced by work that went on outside of the schools, such as the monumental Summa virtutum ac vitiorum authored at Lyons by the Dominican friar William Peraldus. This work circulated within the French capital shortly after its completion around 1236 and it may have been known to the Franciscan John...”*³⁴

Els primers manuscrits que se'ns han conservat de la *Summa* daten de finals del segle XIII.

Les obres de Guillem Peraldus les podem trobar, doncs, a la Biblioteca Nacional de França, a les principals biblioteques de Suïssa (Berna, Saint-Gallen), d'Alemanya (Bayerische Staatsbibliothek), a la Biblioteca Nazionale Centrale de Florència, a la Biblioteca Apostòlica Vaticana, a les biblioteques d'alguns dels principals i més antics *colleges* d'Oxford i de Cambridge, a la Bodleian Library d'Oxford i a la British Library de Londres.

COMITENTS ECLESIASTICS I LAICS

En els territoris de parla catalana hom troba un manuscrit de la *Summa* (atribuït i parcial) a la Biblioteca de Catalunya Ms. 3175, un altre del segle XV, un incunable i un llibre del segle XVIII. Altres exemplars d'incunables i llibres de Guillem Peraldus daten dels segles XVI, XVII i XVIII, procedents dels diversos convents de Barcelona (Santíssima Trinitat, convent del Mont Calvari, convent del Carme, convent de Sant Josep, convent de Santa Eulàlia de Sarrià, convent de Sant Francesc de Paula) i del convent de Sant Ramon de Penyaforç (Santa Margarida i els Monjos). Aquests darrers es custodien a la Biblioteca Universitària de Barcelona. A la Biblioteca del Seminari conciliar de Barcelona hi consten un exemplar del segle XVI, un del XVII i un del XVIII. A la

³⁴ *Op. cit & supra*, pàg. 174.

Biblioteca Pública de Girona (Biblioteca Carles Rahola), hi consta un exemplar de l'incunable (In. 14), de 1494, *Brixiae, Angelus et Jacobus Britannicus*, imprès a Brescia, Itàlia.

A Catalunya, l'obra més reconeguda de Guillem Peraldus, la *Summa de vitiis et virtutibus*, apareix a la primera meitat del segle XIV inventariada en diverses biblioteques privades de Barcelona; així en l'inventari del jurista Burguet de Sarrià 1338, ciutadà de Barcelona, apareix en un dels *armaria* decorats de la casa del personatge. També consta l'obra de Peraldus en l'inventari dels béns de Jaume Roure, ciutadà de Barcelona, el 1340; el 1356, Jaume de Vallseca, llicenciat en lleis i ciutadà de Barcelona, reconeix haver rebut 162 llibres, de diverses disciplines, que havien pertangut al difunt Ramon Vinader, doctor en lleis i ciutadà de Barcelona:³⁵

“Item, unum armarium depictum, scilicet fustem, in quo inveni res sequentes; videlicet, unum librum, scriptum in pergameno, cum postibus cohoptis de pelle viridi, qui dicitur Liber viciorum et virtutum...”.

“Item, quendam alium librum de papiro, cum cohopta viridi, qui dicitur Vitiorum et virtutum”.

“Item, Liber de viciis et incipit post tabulam; «Dicturi de viciis» et cetera”.

“Item, Summa de virtutibus, qui incipit: «Presens opus quinque partes»”.

Aquests inventaris ens demostren que, efectivament, la *Summa* peraldiana esdevingué un llibre tingut en consideració i tal vegada també força llegit i utilitzat, no només en els àmbits conventuals, sinó també en l'àmbit de la vida civil.

A la Biblioteca de Catalunya s'hi pot trobar el manuscrit **Ms. 3175**, el qual conté un *De virtutibus*, que és un resum de la segona part de la *Summa de virtutis et virtutibus*, atribuït a Peraldus en un manuscrit de lletra molt petita, del segle XIV, molt probablement utilitzat a manera de breviarí pràctic, i el manuscrit **Ms. 2279**, el qual conté uns *Sermones super Epistolas*, atribuït també al dominic lionès, manuscrit de la segona meitat del segle XIII. Dels dos manuscrits només coneixem que formaven part de la col·lecció Frederic Marès; a banda d'això, ara com ara, no en sabem ni els comitents ni la seva procedència.

³⁵ HERNANDO, Josep, *Llibres i lectors a la Barcelona del s. XIV*, 2 vol., Fundació Noguera. Textos i Documents, Barcelona 1995.

Per altra banda, dels 930 llibres que hi havia a la biblioteca avinyonesa del papa Urbà V, entre els anys 1362 i 1370, els quals van romandre descatalogats fins a la seva ulterior recuperació, ordenació i catalogació per part del nou pontífex Gregori XI al 1375, hi figurava en la seva biblioteca un exemplar de la *Summa de vitiis* de Guillem Peraldu en quatre volums.³⁶ En el darrer inventari de la biblioteca papal de Peñíscola, apareix també un *Tractatus de viciis et virtutibus in quinque libris*, numeració 178 de dita biblioteca, però encara que en principi no s'especifica que sigui de l'autor lionès, posteriorment, en la dispersió i ulterior venda que es féu d'aquests volums, sí que s'afirma que es tracta, efectivament, de l'obra de Peraldu. Apareixen, doncs, almenys els cinc volums amb la descripció física del paper, les cobertes i la distribució dels corondells; a saber:

528. Item prima pars *De virtutibus*, 529 Item prima pars *De virtutibus*, 536. Item, secunda pars *De virtutibus et viciis*, 538. Item, *Breviloquium de virtutibus*, 540. Item, *Summa de viciis, cum tabulis nudis*, 543. Volum miscel·lani que conté *De vitiis et virtutibus*, 564. Item *Summa de viciis et virtutibus usque ad quartam partem*, 594. Item, *Summa de viciis et virtutibus*.³⁷ A més a més del predicador lionès a la biblioteca papal hi constava també: 545. Item, *Liber De Regimine Principum*.

Curiosament, quan la biblioteca papal fou dispersada, aquests volums anaren a parar a mans catalanes, de manera que algun volum fou adquirit per “*septem florenorum*” pel barceloní Guillem Çacoma, per Pere i Bernat Roger de Serracolino (?) i Pere Galbà, i un d'ells anà a parar a mans d'un personatge tal vegada eclesiàstic d'Òstia, Roma, “*pro sua provisione*”.³⁸ Entorn de l'any 1432, Guillem Çacoma, llibreter de Barcelona (*stationarius*), (*libraterio civi Barchinone*), va adquirir 90 volums de la Biblioteca Pontifical d'Avinyó que havien pertangut al papa Benet XIII; els va adquirir –pel que sembla– per la ben fabulosa suma de 2.259 florins.³⁹

³⁶ Biblioteca Nacional de França, [Ur 372, 719, 721, 780]. Precisió feta per MONFRIN, J. *et alii*, *op. cit. La Bibliothéque pontificale à Avignon et à Peñíscola*, vol. I, pàg. 7-8.

³⁷ PERARNAU, J. “*Els inventaris de la biblioteca papal a Peñíscola*”, pàg. 24-28, in *Rev. Arxiu de Textos Catalans Antics*, vol. VI, Barcelona, 1987.

³⁸ PERARNAU, J. *op. cit. & supra*, pàg. 256. També MADURELL MARIMON, José M^a, “*Manuscritos trecentistas y cuatrocentistas*”, in *Hispania Sacra*, pàg. 424, vol. IV, 1951, Barcelona.

³⁹ MONFRIN *et alii*, “*Les inventaires de Peñíscola après le décès de Benoît XIII*”, la grande librairie en 1423. *Op. cit. & supra*.

Al l'inventari dels llibres del ciutadà barceloní Arnald Say, apareix documentat (4 de desembre de 1441) un llibre que bé podria tractar-se d'alguna traducció catalana de la *Summa* peraldiana, total o parcial, de la qual no tenim constància per tal com en el susdit inventari es diu que era un llibre "en pla":

*"6. Item, i altre llibres crit en paper apellat Vici virtuts en pla, ab posts cubertas de cuyro negre, ab ·V· bolletes en cascuna post e dos gafets. Feneix la primera fulla: peccats mortals axi com. E feneix la penúltima fulla en vermella; de pau de cor. E es scrit lo dit llibre ab corendells".*⁴⁰

A la biblioteca de la Universitat de València hom custodia un incunable de la *Summa* peraldiana de 1495.⁴¹ En diversos monestirs de la geografia catalana la *Summa* peraldiana se seguí llegint, divulgant i utilitzant després de la impremta. A l'inventari de la biblioteca del monestir de benedictins de Sant Feliu de Guíxols hi constava una edició lionesa de 1571 de la *Suma virtutum et viciorum*, 2 volums de Guillelmus Peraldo.⁴²

En llengua romanç castellana existeix *La doctrina uniforme o enseñamiento de religiosos*, que és una traducció del *De eruditione religiosorum*, imprès a Pamplona amb gravats i lletra gòtica pel mestre Arnald Guillén, datat a 3 d'octubre de 1499, exemplar que es guarda a la biblioteca general i pública de Pamplona.

Quant a la fortuna de la *Summa* de Peraldus, val a dir que va tenir, sens dubte, una considerable influència entre els moralistes de l'edat mitjana; escriuen els germans Carreres Artau sobre això:

"En el occidente latino corrían, a principios del siglo XIV, en manos de los Predicadores, fragmentos desgajados de la Summa que venían a ser tratados independientes de una determinada materia teológica; y es verosímil que Pedro de Aragón hubiese llevado consigo, al marchar de misionero a Armenia, algunos de tales manuscritos. La sospecha resulta tanto más fundada cuando que al mismo Pedro se atribuye la traducción de un tratado De vitiis y otro De

⁴⁰ *Op. cit. & supra*, pàg. 429.

⁴¹ Universitat de València, Guillelmus Peraldus, *Summa de virtutibus et vitiis*, Angelus et Jacobus Britannicus, 1494, Brixiae, (incunable procedent de Brescia, Itàlia), amb anotacions marginals, lletra gòtica, tints vermella i negra. **BH Inc. 292.**

⁴² BATLLE I PRATS, Luis, "La biblioteca del Monasterio de Sant Feliu de Guíxols, in *Anales del Instituto de Estudios Gerundenses*, vol. XX, 1970.

virtutibus, del dominico francès Guillermo Pérauld, a la sazón muy divulgados en Cataluña y Aragón”.⁴³

CONTRASTOS

“*Traite des vices et des virtus [...] c’est à diré quex choses on doit faire et quels non et moustre la raison pour quoi; et çou apiertient à la seconde et a la tierce partie de philosophie, c’est a practike et a logike*”.

Brunetto Latini, *Livres dou tresor*, 1284

És ben palmari que la *Summa* de Guillem Peraldu va deixar una important empremta en la tradició d'autors moralistes, místics i escolàstics europeus. En l'àmbit cultural català l'obra peraldina no passà gens desapercebuda –en el mateix segle XIII– ni pel mallorquí Ramon Llull ni, més d'un segle després, per autors com ara fra Francesc Eiximenis i sant Vicent Ferrer. Com sigui, doncs, que el beat Ramon Llull va ser quasi contemporani del lionès, amb una assistència a la Universitat de París amb resultats que es podrien comparar, ben segur que la fortuna de *Summa de viciis et vitutibus* va tenir una indubtable influència no només en l'obra homilètica de Llull, “com si hagués descobert en el sermó el vehicle ideal per a la divulgació massiva del seu missatge”, afirma Lola Badia, sinó també –i indubtablement– en *L'art abrejada de predicació*. L'obra *De viciis et virtutibus*, de Llull, escrita originàriament en llengua catalana molt al final de la seva vida i amb la clara intencionalitat de “mostrar al poble sciència de virtuts e vicis”, text lul·lià fonamental, hem d'afirmar que beu indubtablement dels continguts de la *Summa* peraldiana. La Dra. Lola Badia afirma que, “Llull creia que la correcta comprensió dels conceptes de virtut i de pecat, amb les corresponents oposicions i contrastos entre uns i altres, era condició necessària i suficient perquè el fidel fos induït al bé”.⁴⁴

⁴³ *Op. cit. & supra*, pàg. 457.

⁴⁴ Vegeu BADIA, Lola, “Ramon Llull i la predicació”, pàg. 130 in *Teoria i pràctica de la literatura en Ramon Llull*, Barcelona, 1992.

Vegeu edició moderna del *Llibre de virtuts e de pecats* de Ramon Llull. Edició de les obres de Ramon Llull, a cura de Fernando Domínguez Reboiras, Patronat Ramon Llull, Palma de Mallorca, 1990. Una versió llatina del llibre es conserva en un valuós manuscrit de principis del segle XIV i el manuscrit català és de la Biblioteca de Catalunya, ms. 2021, s. XV. BADIA *op. cit. & supra*, pàg. 131.

Si l'obra lulliana *De viciis et virtutibus* es creu redactada a Mallorca el mes de gener de 1313, val a dir que havien passat uns setanta-set anys d'ençà que el predicador lionès Peraldus havia deixat enllestida la seva afortunada obra moral. A partir de la redacció de la *Summa* peraldiana, el manuscrit original degué créixer i multiplicar-se extraordinàriament. ¿Podem sostenir amb això que Ramon Lull va rebre alguna influència de Peraldus o va poder llegir algun manuscrit de la *Summa* del lionès? És evident que sí, i més si tenim en compte la pregonesa dels estudis lullians que ens ha aportat la Dra. Lola Badia; efectivament:

“El marc de la constitució dels septenaris doctrinals del catecisme (virtuts, pecats, sacraments, etc.) i la intrahistòria de les grans summes sobre vicis i virtuts del segle XIII (la del dominicà Guillaume Peyraut, per exemple, saquejada un segle més tard per Eiximenis) són detalls de context que cal que constitueixin des d'ara el rerefons obligatori de tot estudi sobre la literatura del beat”.⁴⁵

La cosa certa és que els dos llibres tenen concomitàncies, i més quan –en l'anàlisi de Lola Badia– es diu que el motor essencial de l'escriptura del beat adreçada a la bona gent és “mostrar al poble sciència de virtuts e vicis”. Més enllà de les semblances dels continguts dels textos peraldians i lullians, hem de valorar que en el segon llibre del mallorquí, *Liber de Virtutis et Peccatis / llibre de virtuts e de pecats / Art major de predicació*, comptem amb vuit sermons, els quals responen als vuit pecats capitals, ço és avarícia, glotonia, luxúria, supèrbia, accídia, enveja, ira i mentida, amb igual disposició que en el gran llibre de divulgació de Guillelmus Peraldus. En l'obra lulliana *Doctrina pueril*, que té un eminent caràcter catequètic, podem apreciar també la importància dels comentaris dels set pecats capitals, vegem què en diuen la Dra. Badia i d'altres:

“Lull, malgrat que en etapes posteriors de l'elaboració de la seva Art dugui a terme agrupacions pròpies dels vicis, en l'enumeració dels pecats capitals que inclou a les seves obres inicials parteix de la llista que Guillaume Peyraut –o Peraldus– havia recollit a la seva *Summa de viciis et virtutibus* (1239-1249?), obra que va conèixer una difusió extraordinària”.⁴⁶

⁴⁵ BADIA, *op. cit.* & *supra*.

⁴⁶ BADIA, L., MARTÍ, S., CABRÉ, M.; *Literatura i cultura a la Corona d'Aragó, (Segles XIII i XIV)*, pàg. 428, Abadía de Montserrat, Barcelona, 2002.

LES OBRES

Abans de 1304, l'inquisidor llenguadocià Bernat Gui ja havia classificat les obres del predicador de Lió, de manera que s'atribueixen a Guillem Peraldu almenys cinc grans obres escrites:

1. La *Summa de vitiis et virtutibus perutilis*
2. *Sermones de dominicis et festis*
3. *Expositio professions que est in regula beati Benedicti*
4. *Liber de institutione religiosorum*
5. *De regime principium et multa alia*

Naturalment, aquest *multa alia* es deu referir a altres obres menors. Com escriu Dondaine, “Bernat Gui no hauria deixat d’esmentar qualsevol obra major”. No obstant aquesta classificació, lògicament, la dels registres de Kaepelli, perquè és més moderna i més exhaustiva és la que ens convé tenir en compte. Antoine Torlon en l’esment que fa de les obres atribuïdes a Guillem Peraldu, al·ludeix també a un tractat dividit en set llibres, intitulat *De l’instruction des Princes*, imprès per primera vegada a Roma en l’època del pontificat de Pius V l’any 1570, el qual, de ser atribuïble a Peraldu, obra redactada en el seu segle encara que de moment no tenim notícia de cap manuscrit, no hauríem de tenir com a obra menor, perquè podria tenir també una clara influència d’inspiració en els capítols de *Regimen de Príncipe* del Dotzè del Crestià de fra Francesc Eiximenis.

“El contingut de la segona part del Dotzè del Crestià correspon pròpiament al gènere «regiment de prínceps», la qual cosa implica tractar profusament i detallada tot allò que fa referència a l’ofici de govern dels reis i també tot allò que fa referència a la seva vida privada”.⁴⁷

Així, doncs, com hem avançat, la primera obra i més important de Guillem Peraldu és la *Summa de vitiis et virtutibus*, que estaria ja enllestida entre 1249 i 1250 i que conté els següents apartats:

⁴⁷ Vegeu *Introducció a Dotzè llibre del Crestià*. Segona part, volum primer, pàg. 14, Col·legi Universitari de Girona, 1986.

I. *Summa de vitiis et virtutibus*, (1236)

A) *Inc. S. De vitiis, tab.*: Tractatus iste continet novem partes.

Prima pars continet de hiis que valent ad detestationem vitii in communi.

Incipit opus.: Dicturi de singulis vitiis, cum oportunitas se offert, incipimus a vitio gula, quia locus se offert et propter hoc dicit glossa s. Matth. 4: In pugna Christi prius contra gulam agitur.

Inc. Op. (in quibusdam codd.): Dicturi de vitiis, incipiemus a vitio gule, propter hoc quod dicit glossa s. Matth.: in pugna Christi prius contra gulam agitur.

B) *Inc. S. De virtut., tab.*: Presens opus habet quinque partes principales.

Prima est de virtutibus in communi, secunda est de tribus virtutibus theologicis.

Inc. prol.: Cum circa utilia studere debeamus, exemplo Salomonis dicentis: Cogitavi in corde meo abstrahere a vino carnem meam.

Inc. tract. I: Se separaveris preciosum a vili, quasi os meum eris, Ier. XV. Preciosum est anima. Prov. vi: Mulier animam viri preciosam rapit. Ideo filius dei seipsum precium animarum posuit.

Estructura dels capítols de la *Summa* peraldiana de vicis i virtuts segons el manuscrit de la Biblioteca de la Universitat de Basilea, 1475. Manuscrit en paper. Lletra gòtica librària, tinta negra amb caplletres amb vermell.

Incipiunt capitula summe ser *Tractatus de viciis* quibus petenter patent materie in eo contenente.

Tractatus iste continet novem partes. Prima parts continet de viciis que valent ad detestationes vitii in comuni. Secunda parts continet de vicio gule. Tercia parts continet de vicio luxurie. Quarta de avaricia. Quinta de accidia. Sexta de superbia. Septima de invidia. Octava de ira. Nona de peccato lingue.

De vicio in comuni

Prima parts continet tres rationes ad probandum per deus summe odit peccatum. Secundo quator rationes ad probandum per peccatum

summe nocet homini. Tercio enumeratur septem que peccatum aufert homini. Quarto ostenditur per via viciorum aspera est.

De vicio gule

Secunda pars principalis [est] de gula dividit in quatuor partes. Prima pars continet ·XIII· que valere posunt ad detestationes viciis gule que per se p[otemus] subdividire in ·XIII· particulas. Quam tertia continet tres injurias quas facit illud vicium proximo. Quarta vicii contumelias quas facit deo. Nona continet mala que in scriptura leguntur pervenisse ex hoc vicio et que quotidie eveniunt viciis quam hoc vicio laborant. Decima continet qualis vicium fit gravis infirmitas [quorumque]. Decimatercia continet per istos vicios [gravisit] servitus.

Et per unicus viciis est gravitas illi per vitius continentia alias particulas causa brevitatis non posunt. Secunda pars est de speciebus huius viciis. Primo de conversatione et ebrietate ubi agit de ebrietate possunt quantam continere vicium ebrietatis sive ad eius detestationem. Deinde de quibus superba quas distinguit _____XXV et ubi agit desebe? Illas specias possunt tres rationes quare delicata non sunt querenda. Item de aliis quator specieba.

Tercia continet de quatuor satellitibus quibus uti vicium gule. Quarta continet octo remedia contra gule vicium.

De luxuria

Tractatus de luxuria continet sex partes. Prima est de viciis que faciunt ad detestationem luxurie. Secunda est de speciebus eius. Tercia est de viciis que prestant occasione huic peccato. Quarta est de octo remediis contra luxuriam. Quinta est de prohibitione simplicis fornicationis. Sexta continet quedam necessaria contra illos qui impotenciam continence allegant.

De la *Summa*, n' existeixen una traducció a l'holandès, de 1900, al francès, una del segle XIV i dues del segle XV, i a la llengua italiana, una del segle XIV i quatre del XV.

A la Biblioteca Nazionale Centrale de Firenze se'n conserven diverses edicions; respectivament, 1571, 1585, 1585 (bis).

Manuscrits complets i miscel·lanis del segle XIII

En aquest apartat remarco tots aquells còdexs i manuscrits que daten del mateix segle XIII, època en la qual va viure Guillem Peraldus. Obvio els manuscrits i edicions posteriors, perquè la quantitat d'exemplars de les obres peraldianes escampats per totes les biblioteques europees és ingent. Em refereixo, doncs, als còdexs d'aquesta època (s. XIII) que m'ha estat possible localitzar, amb la finalitat de posar en evidència justament quina va ser la fortuna del llibre uns quants anys després de la mort del predicador lionès.

Si atenem la data de la mort de Peraldus, que oscil·laria entre els anys de 1271 i 1275, en un període d'uns vint-i-cinc anys aproximadament posteriors al seu decés, la seva magna obra es va divulgar enormement; això sense tenir en compte la ingent quantitat d'obra manuscrita completa i fragmentària que es generà al segle següent i fins a l'aparició de la impremta. Lògicament, la classificació que presento no pretén ser exhaustiva, però sí significativa de la important difusió que tingué en tot l'occident medieval la memorable *Summa*.

Admont, AB, Ms. 240, Alençon, Ms. 28, Angers, Ms. 225, A; Ms. 226 (217), B, Ms. 253 (244): AB compendi., Arràs A; Ms. 346: A; Ms. 429, Avranches, Ms. 126, Beaune, Ms. 47. B., Berlín, Staatsbibl., Ms. 235, Brugge, Stadbibl. Ms. 215, Budapest, Ms. 35:A, Ms. 56.A, Cambrai, Ms. 412 (388): A; Ms.519 (478) (a. 1277): A ("*Expl. Summa de viciis a. Ab incarna. Domini ·MCCXXXVI*").

Gonville & Caius College: Ms. 333, A; Ms. 402 (XIII-XIV), F 265-347, ms. 408, A, F 317-320, Ms. 545; B.

Peterhouse, Ms. 232 (s. XIII-XIV).

Trinity College, Ms. 8, F 1-75; A.

Innsbruck: Universitäts –und Landesbibliothek Tirol–, *Tractatus moralis de VII vitiis capitalibus*, Latin, Còdex 462, 171 F quarto, s. XIII.

Biblioteca de la Universitat de Budapest, còdex, Latin, 90. En volum miscel·lani, F 173-175, *Summa de vitiis et virtutibus: Tractatus III: De luxúria*. TÓTH, Petrum, Catalogus Codicum Latinorum Medii Aevi, Budapest, 2008.

Angers, Bibliothèque Municipale, BM

Ms. 0225

Summa de vitiis, lletra a dues columnes, caplletres inicials amb filigranes, datat del 1251.

Ms. 0226

Summa de virtutibus, segona meitat del segle XIII. Lletre a dues columnes amb caplletres miniades i amb filigranes.

Charleville-Mézières-Bibliothèque Municipale

Summa de vitiis, Ms. 0124, còdex llatí decorat amb miniatures zoomòrfiques. Datació *ant. quem*: 1281.

Troyes, Bibliothèque Municipale

Summa de vitiis et virtutibus, Ms. 0826, còdex llatí amb inicials amb filigranes. Finals del segle XIII.

Londres, British Library:

I) Del fons Egerton (adquirit per, Sir. Francis Henry Egerton 1756-1829) de la segona meitat del segle XIII, en lletra gòtica es conserva el manuscrit *Summa de vitiis et virtutibus* (Ms. Egerton 273), que probablement esdevé el manuscrit més antic de la *Summa* peraldiana que es conserva. Procedeix de França, probablement de la ciutat de Valença.

II) Illumination manuscrit on vellum, being the text of the *Summa de virtutibus* with decorative initials. (Manuscrit probablement procedent d'Avinyó, datat entorn de 1300).

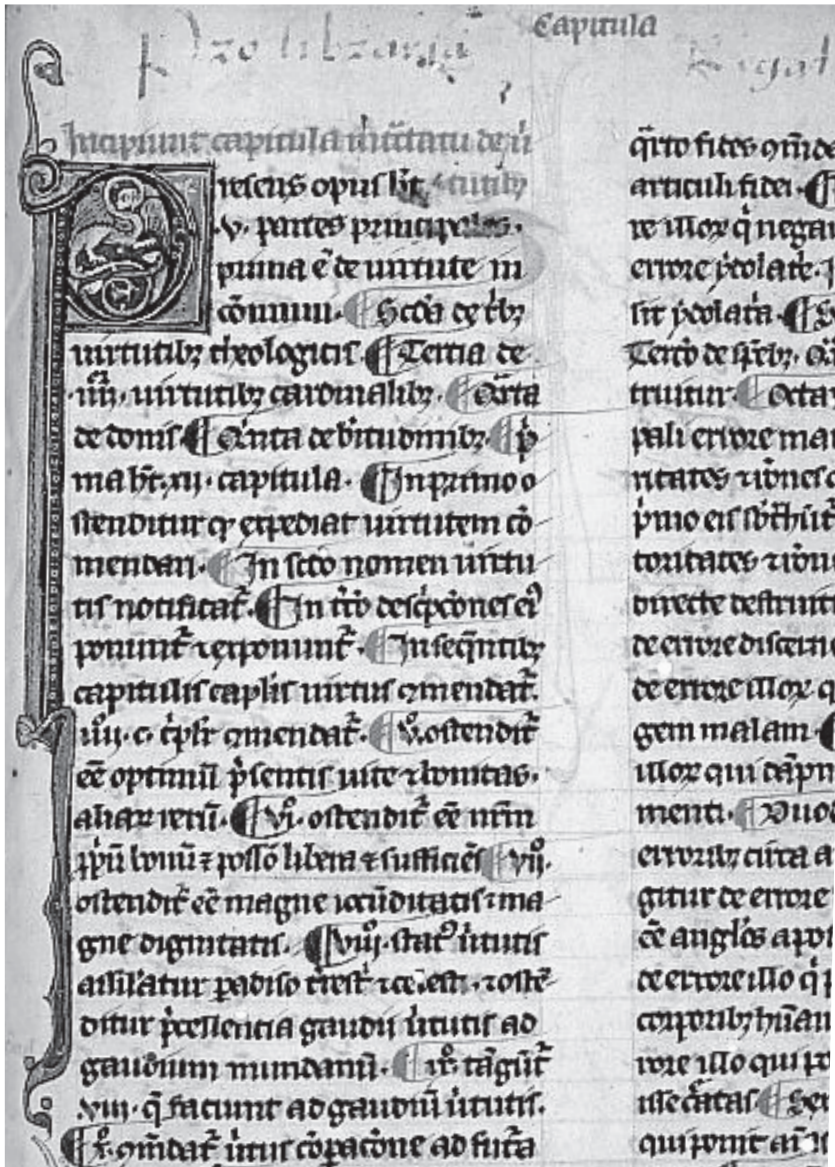
III) *Summae vitutum ac vitiorum*; auctore Guilelmo Peraldo sive Peraldo Lugdunensi, Dominicano [o. Circa 1250] Between the two tractats at. F 170, a calendar from January to July. Velum; XIII th century. [darrer comitent John Jocely secretari de l'arquebisbe Parker, (s. XVI)].

IV) *Summae virtutum ac vitiorum*; auctore Gulielmo Peraldo sive Peraldo Lugdunensi", s. XIII, Add, MS, 22571.

V) *Summa de vitiis et virtutibus*, (in volum miscel·lani, datat entre 1236-c 1250), Harley MS 3244, F 87r-121r, 34 folis. (no s'especifica procedència). Manuscrit disponible en digital, www.bl.uk/manuscripts/. Manuscrit bellament decorat amb miniatures, caplletres en vermell i filigranes en blau. Lletre gòtica librària.

Harley, MS 3244, F 27 r-33 v, Willelmus Peraldus, *Summa de vitiis et virtutibus*.

VI) *Summa de vitiis et virtutibus*, composed by Willelmus Peraldus (d. 1261) in c. 1236. Rubric: *Incipit capituli in libro de vitiis*, incipit: Tractatus iste continet IX partes. The text is preceded by a set of four full-page prefatory images in tinted drawing: 1. Dominican friar kneeling before Christ blessing (F 27r); 2, 3. Diagram of the seven vices represented as devils: Superbia (Pri-

Detall del manuscrit de la Summa Peraldiana, Segona meitat del s.XIII, Manuscrit Ms. 790, f. 1, B

de), Invidia (Envy), Ira (Wrath), Accidia (Sloth), Avaricia (Covetousness), Gula (Gluttony), and Luxuria (Self-indulgence), each subdivided, and countered on the facing page by doves representing the seven gifts of the Holy Spirit,

and a knight on horseback with the shield with inscriptions referring to the Trinity, crowned by an angel. The armour of the knight and the trappings of the horse are labelled with the names of virtues (F 27 v-28 r).⁴ Diagram of a six-winged seraph standing on a seven-headed dragon (F 28v).

VII) *Summa de virtutibus integra compilata per quondam fratrem predicatorem Guillelmus Peraldus*, in volum miscellani, *Theological tractats*, (principis del segle XIV). Royal MS 11B III, (de F 29 a F 233b)

Biblioteca Nacional de França:

I) Còdex llatí **3238 B**, Béthune (finals del segle XIII), *Tractatus moralis de virtutibus*.

II) Còdex llatí **3238 C**, *Summa de vitiis* (2a meitat del segle XIII), manuscrit provinent de la biblioteca de Carles d'Orleans.

III) Còdex llatí, **3238 E**, *Summa de vitiis abbreviata* (2a meitat del segle XIII), antiga cota Colbert 5211.

IV) Còdex llatí, **3238 F**, volum miscellani que conté la *Summa* peraldiana (2a meitat del segle XIII).

V) Còdex llatí, **3716-3717**, *Summa de vitiis*, (2a meitat del segle XIII), antiga cota Colbert 6208, procedent de la biblioteca de Colbert.

VI) Còdex llatí, **12399 F 1**, *Summa de virtutibus*, s. XIII, manuscrit procedent de l'abadia de Saint-Maur-des-Fossées. Al foli 178, hi figura la menció següent: "*Magistri Roberti de Flamesbue canonici Sancti Victoris Parisiensis et penitenciarum*".

Biblioteca Mazarina

I) Còdex llatí, a dues columnes, lletres en color, *Summa de virtutibus* (s. XIII), **Ms. 790**, procedia del Col·legi de Navarra, París.

II) Còdex llatí, pergamí, dues columnes, lletres en color, **Ms. 791**, (s. XIII). Procedia del convent dels Agustins, (Grands-Augustins, París).

III) Còdex llatí, *Summa de vitiis*. Pergamí, lletres en color. Títols amb rúbriques, **Ms. 1450** (s. XIII).

IV) Còdex llatí, *Summa de vitiis*, **Ms. 627** (no consta datació, probablement del s. XIII). El manuscrit s'atura al F 129, i conté també un tractat de la usura.

V) Còdex llatí, *Summa de viciis*, **Ms. 792**, 204 folis, lletra a dues columnes (sense datació però probablement de finals del s. XIII).

VI) Còdex llatí, *Summa de viciis*, **Ms. 1308** (finals del s. XIII).

Bibliothèque de Sainte-Geneviève, París

Ms. 1445. *Summa abbreviata de vitiis*. Volum probablement miscel·lani, sense datació.

Ms. 1013. Volum miscel·lani. *Recueil de textes de Guillaume Péraud*, archevêque de Lyon. Còdex, llatí, pergami, 279 fulls a dues columnes. Procedeix de l'Abbaye de Cambron, comitent Anton le Waitte, abat de l'abadia de Cambron, anno domini MDCLXXI, del s. XIII.

Ms. 2780. Volum miscel·lani (recueil), *Summa de vitiis*, procedeix de la Biblioteca Antoniana de Pàdua. Ms. 483, manuscrit amb notes i glosses del s. XIV.

Ms. 1450. *Summa de vitiis*, pergami, caplletres i rúbriques en color, en volum miscel·lani, s. XIII.

Charleville, **Ms. 25** (ante a. 1281), Chartres, **Ms. 147 (203): B; Ms. 204 (228): A**, Clermont-Ferrand, **Ms. 105: A; Ms. 106: BA.**, Donaueschingen, fürstemberg. Hofbibl. **Ms. 265** (s. XIII-XIV), F 151-165; AB, extr. Douai **Ms. 447: B, Ms. 448: A, Ms. 496**, F 74-117: A fragm. // Durham, bibl. Catedral, **Ms. I.29: A, Ms. 21: B** // Düsseldorf, Landes-u Stadtbibl. **Ms. 118: B.** // Edinburgh, Univer. Libr. **Ms. 79: BA** // Erfurt, Wiss. Bibl. D. Stadt, Amplon, **Ms. 120** (s. XIII-XIV): B // Erlagen, Univ. Bibl. **Ms. 261: A** // Firenze, Bibl. Naz. **Ms. A.7, Ms. 1778: B, Ms. 1125** (s. XIII-XIV). // Gdansk, Bibl. **Ms. F.180.**

- Manuscrit del segle XV, Filadèlfia, Van Pelt Library, manuscrit en paper procedent d'Alemanya: *Summa de vitiis*, Medieval & Renaissance Manuscripts Collection. **Ms. Còdex 1267.**

- Per als manuscrits de l'Stiftsbibliothek de Sankt Gallen, cal veure els nombres de còdex, 791, 842, 974, 975, Ms. 345 (Vadiana). Refereix el Dr. Verweij, Michiel, *op. cit & infra*.

- A l'arxiu episcopal de Vic hi ha un manuscrit en pergami de lletra gòtica del s. XIV que és una versió de la *Summa de vitiis* de Guillem Peraldi. És inventariat amb el número 75-51. Ja el va catalogar Villanueva.

II. Sermones de dominicis et festis.

Inc. de epist.: Hora est iam...Hoc tempus dicitur tempus adventus, quia cantus ecclesie.

Inc.: Hora est...Secundum quod exponitur de sompno culpe, circa hoc verbum tria sunt attendenda.

Inc. de evang.: Dicite filie Sion: Ecce rex tuus venit...In verbis istis havent predicatorum mandatum a Spiritu sancto ut loquantur, cui loquantur et quid loquantur.

Inc. Dicite filie Sion... Hec verba Spiritus sanctus per Zachariam prophetam dixit et per Mattheum ad memoriam reduci voluit.

Inc. de sanctis (S. Andr.): in fide et lenitate ipsius sanctum fecit illum...

Celebrat ecclesia b. Andree sollempnitatem recolendo qualiter ipse Christo servierit.

Inc. (S. Andr.): Stabat Ihoannes et ex discipulis eius duo...Recolit hodie ecclesia b. Andree primam vocationem. Tria enim distinguuntur vocationes: prima est ad simplicem cognitionem.

Biblioteca Nacional de França:

I) Còdex llatí **12422.F1**. Volum miscel·lani que conté: *Summa super evangelia* (F 1-113 v), *Sermones de sanctis*, (F 117-399 v). Manuscrit procedent de l'abadia de Saint-Maur-des-Fossées (antiga cota N. 335).

Biblioteca Universitària de Montpeller:

II) Còdex llatí, **H 420**, *Apparatus sermonum seu florum*, sermons atribuïts a Jean d'Abbeville o Guillaume Perault, s. XIV.

D'aquests textos es conserven dues edicions del mateix editor, una de 1629, *Conciones triplices et quatruplices per omnes dominicas totius anni*, auctore GUILHELMO PERALDO, editio de Antonii Böetzeri, Colònia; una altra de 1632 *Sermones aurei*. Exemplars consultables a la Biblioteca Nazionale Centrale de Firenze.

III. De professione monachorum.

Inc. prol.: Tractatus iste qui est de professione monachorum, tres habet partes. In prima forma professions declaratur.

Inc. op. Cum displiceat domino infidelis et stulta promissió.

IV. De eruditione religiosorum libri VI, (1260-5 c.)

Inc. Erudire Ierusalem, ne forte recedat anima mea a te...Ierusalem secundum nominis interpretationem que est pacifica vel visio pacis.

Biblioteca Mazarina

I) *Liber religiosorum hominem et aliorum silicat qui volunt habere Dei misericordiam, quem composuit Guillelmus de Peraut, ordinis fratrum Predicatorum. Ms. 988.*

De *De eruditione religiosorum*, existeixen dos manuscrits traduïts a la llengua castellana: el *Enseñamiento de religiosos*, de 1499, manuscrit de la Biblioteca Provincial de Pamplona, una traducció al castellà de Pablo de Santa María,⁴⁸ i una edició de Salamanca de 1546. A la biblioteca del monestir de Ripoll, segons Rudolf Beer, erudit del segle XIX, hi constava un exemplar tingut per anònim del *Tractatus de eruditione religiosorum*, **còdex 108**, numeració antiga, còpia del segle XIV, que l'erudit alemany atribueix encertadament a Guillem Peraldus.⁴⁹ Jacques Échard (s. XVIII) reconeixia perfectament la dicció de Guillem Peraldus en aquesta obra: "*Stylus ita convenit cum eo quo utitur ubique Peraldus, ...ut ovum ovo not sit similis*".⁵⁰

N'existeix també una edició de 1575 (Bib. Nazionale Centrale de Firenze).

V. De eruditione principium, (1265 c.)

Inc. prol.: Cum pars illustris ecclesie sit certus principium et multum a beis dependeat vita minorum.

Inc lib. I, c.I: Cum inordinatus amor potestatis terrene multum noceat, iuxta illud Bernardi in libro de consideratione: Nullum tibi.

I) *Liber erudicionis principium*, **Ms. 3487**, pergamí, 124 folis, lletres en color, Biblioteca Mazarina, París, s. XIV (manuscrit procedent del Collegi de Navarra, París).

II) *De eruditione principio*, **Ms. 1764** (datat de 1476). Biblioteca Universitària de València.

D'aquesta obra escrita entorn a 1265 n'existeixen manuscrits traduïts al francès, Besançon **Ms. 434** (a. 1372). Volum miscel·lani que conté textos de Peraldus, BN París, **Ms. 1728** (s. XIV) i una edició, fr. 1208 (s. XV).

A l'inventari de 1492 dels llibres del ciutadà barceloní Antoni Jaume

⁴⁸ CONDE, Juan Carlos, "De nuevo sobre una traducción desconocida de Pablo de Santa María (y su parentela)", in *Quaderns de Filologia. Estudis literaris*. Vol. VIII, (2003), pàg. 171-181.

⁴⁹ BEER, Rudolf, "Los manuscrits del monastir de Santa Maria de Ripoll", in *Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona*, 1910, vol. V. pàg. 506. "*Alguns d'aquests escrits de Bernardus (de praecepto, de consideratione, de meditatione, y encara més les esmentades regles monacals), conduheixen del camp de la literatura teòrico-teològica al allionament en lo exercici de la carrera eclesiàstica y a la Moral. Que en Ripoll se ocupava també d'aquestes disciplines, ho proven bells manuscrits ab les obres a propòsit: l'anònim Tractatus de eruditione religiosorum en lo còdex 108, s. XIV, és la obra de Guillem Peraldus [...]*"

⁵⁰ Vegeu RIVET DE LA GRANGE, A. et alii, *Histoire litteraire de la France*, vol. XIX, pàg. 251, 1738, París.

Ça Pila que va deixar arran de la seva mort comptem amb un exemplar de l'*Erudicione principio* que s'atribueix a Peraldus.

“36. *Item altre de forma menor, scrit en pergamins, a corandells ab cobertes de cuyro vermell apellat Erudiccione Principium, en latí. E fineix en lo segon corandell: «in quinto». E en lo derrer comensa: «associata fuit».*”⁵¹

VI. Super Matthaëum (?)

N'existeix un manuscrit llatí (atribuït) a Peraldus, B.N. París, **Ms. Llatí 1741** (s. XIII), una edició moderna, Biblioteca de l'École de Chartres, 56 (1895), 688, n. 201 (catal. Bibli. Cartus. Vallis S. Hugonis in Sabaudia).

Reculls miscel·lanis:

Theological miscellany; manuscrit Harley MS 3244: 1236-c 1250, British Library. The Gospels of St. Mattew and St. Mark in the earlier Wycliffite version... c. 1400. British Library.

Flos summarum a quibusdam Sancti Jacobi fratribus compositus, s. XIII, (manuscrit atribuït a Peraldus, ms. 3507, Bib. national de France), (antiga numeració Colbert, **Ms. 4131**).

Recueil de textes de Guillaume Péraud, archevêque de Lyon, còdex en pergami, escriptura a dues columnes, manuscrit del s. XIII procedent de Sainte Marie de Camberone (**Ms. 1013**, Biblioteca Mazarina, París).

VII. Ensenyament de Prínceps

Besançon, Bibliothèque Municipale BM.

Ms. 0434

Enseignement des princes, datació: 1372, còdex amb pàgines decorades, en llengua francesa. En un dels detalls de la caplletra del foli 1 es veu el frare dominic al seu pupitre en la seva tasca d'escriure. En els folis subsegüents s'hi destaquen les belles miniatures dels conciliàbuls entre la gent dels pobles, entre el rei Carles V, els senyors i els bisbes, les armes de França, l'assistència a missa del rei Carles V, entre altres belles escenes.

⁵¹ MADURELL MARIMON, José M^a, in *Documentos para la historia de la imprenta y librería en Barcelona (1474-1553)*, pàg. 165, Barcelona, 1955.

Així, per aquest ordre, ja establert per l'inquisidor Bernat Gui a les albors del segle XIV, és com convé classificar i estudiar l'obra escrita de Guillelmus Peraldus. Així, doncs, de la més antiga i primicera a les darreres.

LA INFLUÈNCIA PERALDIANA EN FRANCESC EIXIMENIS,
EN SANT VICENT FERRER I EN JOAN PASQUAL

Ens hem referit en començar aquest article que en la tradició escolàstica medieval hi va haver una important tradició de transmissió manuscrita, una important "intertextualitat" entre les obres que havien escrit els autors més rellevants. Així doncs, hom es pot imaginar no només la transmissió manuscrita i la inspiració que van suscitar els escrits dels pares de l'Església, o si tenim en compte només la fortuna que van tenir per abundància de manlleus a tot l'occident medieval els textos de sant Agustí, sant Tomàs d'Aquino i sant Bonaventura. El menoret gironí Francesc Eiximenis, que en els seus anys de joventut, com ell mateix ens diu i ens en dóna detallada referència, es va formar al convent franciscà d'Oxford i, eventualment, en algun dels *colleges* d'aquesta universitat,⁵² o bé en altres centres de Cambridge, Colònia, París o al mateix palau papal d'Avinyó, va tenir a les seves mans algun manuscrit de la *Summa* de Guillelmus Peraldus. En algun moment de la seva formació i en el seu periple de joventut per les cases cristianes i biblioteques que freqüentà, tal vegada es degué topar amb la lectura d'alguna de les obres del dominic Guillelmus Peraldus, especialment de la notòria *Summa de vitiis et virtutibus*. De fet, segons explicitava Pere Bohigas en fer referència a l'inventari de la biblioteca del menoret gironí, hi constaven entre altres obres d'il·lustres franciscans i predicadors, obres de Jacques de Vitry, Ludolf de Saxònia, Humbert de Romans, Enric de Gant i del mateix Guillem Peraldus.⁵³

Quan Francesc Eiximenis retorna d'Anglaterra l'any 1352, el text de Peraldus ja s'havia transmès considerablement arreu dels principals regnes, a les universitats, a les biblioteques conventuals i als múltiples *scriptoriums*, de manera que el gironí hauria pogut llegir i estudiar en alguna de les institucions on va sojornar i es va formar la reputada *Summa de vitiis et virtutibus* (1236). Val a dir que quan fra Francesc Eiximenis es formava en els anys de la

⁵² Vegeu BRUGADA, J.; GUILLÉN, J. "Francesc Eiximenis a Oxford", in AIEG, vol. 47, Girona, 2007.

⁵³ Vegeu la ressenya de Pere Bohigas, *Estudis Romànics*, vol. XV, 1973, pàg. 158-160, Monfrin, J.: "La Bibliothèque de Francesc Eiximenis", *Bib. D'Humanisme et Renaissance: Travaux et Documents*, XXIX (1967), 447-484.

seva joventut i sojornà pel regne de França, Anglaterra o Alemanya, l'alludida *Summa* peraldiana ja circulava en medis escolàstics des de feia més d'un segle. El Dr. Albert Hauf s'hi referia en aquests termes:

“Eiximenis combina la teoria, que extreu dels seus mestres preferits: Alexandre d'Hales, sant Bonaventura, sant Tomàs i, excepcionalment, Duns Escot, amb la casuística molt més detallada que li oferien els tractats especialitzats en els vicis i virtuts, en especial la *Summa* durandiana, o de Guillem Durandus, la *Summa* dels vicis i la *Summa* de virtuts de Guillem Peraldus [...]”.⁵⁴

El primer que podríem apreciar és que el plantejament de l'obra eiximeniana –com hom sap– és una organització logicoescolàstica de manera que la va estructurar atenent els set pecats capitals de la mateixa manera que d'antuvi ho havien fet Peraldus i altres escolàstics. S'estructurava igualment la *Summa justitiae* o el *Tractatus de septem vitiis* de Guillem d'Alvèrnia Parisiensis: *i. De peccato in generali*; *ii. De Superbia*; *iii. De invidia*; *iv. De ira*; *v. De avarícia*; *vi. De accidia*; *vii. De gula*; *viii. De luxúria*; *De quinque sensibus corporis*; *x. De quibusdam peccatis*.

Com és sabut, Francesc Eiximenis es planteja també una *Summa* per a l'ensenyament i l'adoctrinament del cristià. La seva intencionalitat no s'aparta, doncs, de la que van tenir altres escolàstics al segle XIII. Si seguim la magnífica tesi que el Dr. Xavier Renedo va realitzar del *Tractat de luxúria*, ens podem adonar definitivament de la intertextualitat que entre els segles XIII i XIV va existir entre els pensadors, teòlegs i filòsofs escolàstics.⁵⁵ No només hi va haver una proliferació de *Summes* i de *Speculum* per vetllar i al·lisonar la recta moral dels cristians, sinó que hi va haver autèntiques interpolacions, manlleus, traduccions, còpies i autèntics plagis de capítols entre totes les obres. Francesc Eiximenis no va ser menys. En el decurs de la seva obra, i especialment en el seu tractat del pecat de la luxúria, a més d'inspirar-se, de reproduir i de copiar, lògicament, fragments sencers de la *Summa* de sant Tomàs, copia i –com assenyala Renedo– “manipula” capítols sencers de Guillem Peraldus.⁵⁶ Lola Badia va més enllà i diu que, de Peraldus, fra Francesc Eiximenis en “saqueja” passatges i capítols sencers. Res més cert. Cal recordar,

⁵⁴ HAUF, Albert G., *op. cit. & supra*. pàg. 113.

⁵⁵ Consulteu RENEDO i PUIG, Xavier, *Edició i estudi del “Tractat de luxúria” del Terç del Crestià* de Francesc Eiximenis, tesi doctoral; Universitat Autònoma de Barcelona, 1995 [microforma].

⁵⁶ MICHAUD-QUANTIN, P. *Sommes de casuistique et manuels de confession au moyen âge*, *op.cit. & supra*, 1962.

Foli, 1, Manuscrit de l'Ensenyament de Príncipeps de Guillem Peraldus, s. XIII

el predicador valencià de l'orde dels dominics, de la mateixa manera que en la seva obra destaca en lloc preminent les *Summes* i la personalitat de sant Tomàs d'Aquino –del mateix orde que ell– no ens sembla gens forassenyat sostenir que tard o d'hora la *Summa* de Guillelmus Peraldus aportés coneixements i influències en la seva fecunda obra de predicació. Com afirmen Nadal-Prats en aquest sentit:

“Tota la predicació vicentina va dirigida a commoure el poble que l'escolta per tal de fer-lo canviar de vida. Això explica el to moralitzador, eminentment pràctic d'aquests textos: es repassen tots els estaments socials, mostrant amb un realisme viu i acolorit els seus vicis i costums. Aquelles llargues llistes de pecats que registren totes les *Summae Morales* són refetes en els sermons amb una gran eficàcia expressiva”.⁵⁸

El predicador valencià, ultra estructurar els seus sermons en un ordre

doncs, la capacitat d'intertextualitat entre autors medievals i textos medievals de la qual parlàvem en iniciar la nostra explicació. Del predicador lionès, Eiximenis no només es limita a copiar, sinó que, de tant en tant, en fa citacions textuals, les quals amaga tot inventant-se un pseudònim de l'obra i la personalitat de Peraldus. Així –tal com aprecia Renedo– Eiximenis es refereix en moltes pàgines al predicador de Lió amb els pseudònims de *Luchdonensis*, *Orместus*, *Volusianus*⁵⁷ i *Marcus Sublimis*.

Quant a la influència de la *Summa* peraldiana en la personalitat i els textos de sant Vicent Ferrer, hem de suposar que en ser

⁵⁷ Volusianus, gran savi, (Peraldus), *Dotzè llibre del Crestià*, op. cit. & supra, vol. II, cap. 421-19.

⁵⁸ NADAL, Josep M., PRATS, Modest, *Història de la llengua catalana*, vol. I, pàg. 507, Barcelona, 1982.

lògic i ben escolàstic, apunta fins la sacietat, des del primer fins a l'últim dels seus sermons, els vicis i les virtuts dels seus contemporanis. Exalta les virtuts teològals i no s'està en cap moment d'indicar quins són els grans pecats contraris a la llei de Déu, de reprendre els pecadors, de transmetre'ls moralitats i de subratllar-los quins han de ser els propòsits i les resolucions d'esmena.⁵⁹

Un altre dels autors que ben segur també va inspirar la seva obra en la *Summa* moral de Guillelmus Peraldus va ser el frare franciscà Joan Pasqual, nascut entre 1388 i 1390 a Castelló d'Empúries i que residí als cenobis franciscans de Girona i de Barcelona. La seva obra en vulgar presenta influències del lionès en el *Tractat de les penes particulars d'infern* i en el seu tractat o *Llibre de Beatitud*.⁶⁰

BIBLIOGRAFIA

- ADAM OF LILLE *De virtutibus et viciis et donis Spiritu Sanctis*, in Odon Lottin, *Psychologie et morale aux XII et XIII siècles* (6 vol.) Lovain, (1942-60).
- BEJCZY, István P., *Princely virtues in the middle ages*, Turnhout, Brepols, Bruxelles, 2007.
- BOYLE, Leonard E.; "Notes on the Education on the Fratres Communes in the Dominican Order in the Thirteenth Century", in *Xenia Medii Aevi historiam illustrantia oblata Tomae Kaeppli O.P.*, ed. By Raymund Creytens and Pius Künzle, 2 vol., *Storia et Letteratura*, 141-142, (Rome, 1978) I, 249-267.
- BLOOMFIELD, M.W. *et alii*, *Incipits of Latin Works on the Virtues*, Cambridge (MA), 1979, n. 1628 et 4071.
- BONDÉLLE-SOUCHIER, A. et STIRNEMANN, P., "Vers une reconstitution de la bibliothèque ancienne de l'abbaye de Châalis: inventaires et manuscrits retrouvés", *Parva pro magnis munera. Études de littérature tardo-antique et médiévale offertes à François Dolbeau par ses élèves, reunies par Monique Goulet*, Turnhout, 2009, pàg. 9-73, en part. pàg. 16.vol., *Storia et Letteratura*, 141-142, (Rome, 1978) I, 249-267.
- CASAGRANDE, Carla; VECCHIO, Silvana, *I sette vizi capitali. Storia dei peccati nel Medioevo*. Torí, 2000.
- CURTIUS, Ernest Robert, *Literatura europea y Edad Media Latina*, 2 vol. Madrid, 1955.
- DELCORNO, Carlo, *L'exemplum et la letteratura tra medioevo e rinascimento*, Il Mulino, Bologna, 1989.
- DELCORNO, Carlo, "Exemplum nella predicazione volgare di Giordano da Pisa", Venezia, Istituto veneto di scienze, lettere e arti, *Memorie*, v. 36, fascicolo I, (1972).

⁵⁹ VICENT FERRER, Sant, *Sermons de Quaresma*, 2 vol. València 1973.

⁶⁰ GÓMEZ MARTÍN, Francesc Josep, *El Tractat de les penes particulars d'infern* de Joan Pasqual, Estudi i edició crítica. Tesi doctoral, Universitat de Girona, 2013.

- DELHAYE, Philippe, "Guillaume Peyraut", *Dictionnaire de spiritualité*, vol. VI, pàg. 1229-1234, París.
- DENOËL, Charlotte, "Le fonds des manuscrits latins de Notre-Dame de Paris à la Bibliothèque Nationale de France", *Scriptorium*, 58/2 (2004), pàg. 131-173.
- DENIFLÉ & CHASTELAIN, *Cartularium Universitatis Parisiensis*, vol. I, III.
- De Guillelmus de Parisiis, *Dialogus de septem sacramentis*, Lió, c. 1500 (517/12043): exemplar únic a Palma, BP.
- DI STEFANO, Giuseppe, *L'Œuvre oratoire française de Jean Courtecuisse*, Torí, G. Giappichelli, 1969.
- GLORIEUX, Páleon, *Répertoire des maîtres en théologie de Paris au XIIIe. siècle*, París, 1933-1934, 2 vol. "L'enseinemet au Moyen Âge. Techniques et méthodes en usage à la Faculté de Théologie de Paris, au XIIIe siècle". Archives d'Histoire Doctrinale et Littéraire du Moyen Âge, 35: pàg. 65-186, 1968.
- GUTIÉRREZ DEL CAÑO, Marcelino, *Catálogo de los manuscritos existentes en la Biblioteca Universitaria de Valencia*, 3 vol., 1913.
- GUTOWSKI, Catherine, "Le traité 'De Avaricia' extrait de la 'Summa de Viciis' de Guillaume Peyraut", in Positions de thèses de l'École nationale des chartes (1975), S. 103-112.
- HAUF, Albert G. *D'Eiximenis a sor Isabel de Villena. Aportació a l'estudi de la nostra cultura medieval*. Barcelona, València: Institut de Filologia Valenciana-Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Bib. Sanchís Guarnier, 19, 1990.
- HINNEBUSCH (J.F.), "Extant Manuscripts of the Writings of Jacques de Vitry" in *Scriptorium*, 51/1(1997), pàg. 156-164.
- JORDÁN DE SAJONIA, *Cartas a Diana y a otras religiosas*, Ed. OPE Caleruega, 1983.
- KRYNEN, Jacques, *L'Empire du roi: Idées et croyances politiques en France, XIIIe.-XVe siècle*, París, Gallimard, 1993.
- MADURELL Y MARIMON, José M^a; RUBIÓ Y BALAGUER, Jorge, *Documentos para la historia de la imprenta y librería en Barcelona (1474-1553)*, Barcelona, 1955.
- Mc. DONALD, William C. "The Mobility of Soul: Uncharted Echoes of the Peraldean Tradition in Late Medieval German literature"; *Deutsche Vierteljahresschrift für literaturwissenschaft und Geistesgeschichte*, 60 (1986), 543-71.
- Medieval & Renaissance manuscripts in the Princeton University Library* / by Don C. Skemer; incorporating contributions by Adelaide Bennett, Jean F. Preston, William P. Stoneman, and the Index of Christian Art.
- MONFRIN, Jacques et alií, *La Bibliothèque pontificale à Avignon et a Peñíscola pendant le grand schisme d'Occident et sa dispersion: inventaires et concordances*. École Française de Rome, 2 vol., 1991.
- MORENZONI, Franco, *Des écoles aux paroisses; Thomas de Chobham et la promotion de la prédication au debut du XIII ème. Siècle*. París, 1995.
- PETIT-RADEL, "Guillaume Perrault, frère prêcheur", in *Histoire littéraire de la France*, Firmin Didot, pàg. 307-316, París, 1838.
- LOSERTH, Johann, *Johann von Wiclif und Guilelmus Peraldus: Studien zur Geschichthe der Entstehung von Wiclifs Summa Theologie*, Viena, 1916.
- RAYNAUD, Christiane, "Images d'une éducation choisie: L'enseignement des princes de Guillaume Peyraut et le livre du gouvernement des princes de Gilles de Rome

- dans le Ms. 434 de la Bibliothèque de Besançon”, in *Education, apprentissages, initiation au moyen âge*, 2 vol. Montpellier, 1993.
- REEVES, Andrew, B. *Teaching the reed and articles of faith in England, Lateran IV To ignorantia sacerdotum*, tesi doctoral, Centre for Medieval Studies University of Toronto, 2009.
- TUGWELL, Simon, *Early Dominicans: Selected Writings*, The Classics of Western Spirituality, Nova Jersey, 1982.
- VERWEIJ, Michiel, “Peraldus manuscripts in Sank Gallen: a question of context”, Centre d’étude des manuscrits, Bruxelles, *Rev. Scriptorium*, 60, pàg. 107-123, 2006.
- ZUMTHOR, Paul, *La lettre et la voix, de la littérature médiévale*, Paris, 1987. (Edició castellana: *La Letra y la voz, de la literatura medieval*, Madrid, 1989).

[Recepció de l'article: 21-1-2015]

[Acceptació de l'article: 29-6-2015]

